

Skåne

Acc. 48.

Upps. as Killa Linnson
Fläddis

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Hur julen firades i gamla dar.

Det är nog så i allmänhet med människan, att varje julhelgen naikas dragas tankar så gärna tillbaka till forna tiders jular, huru man då styrde och ställde. Det förvånar helre ingen, ty i synnerhet för varje äldre människa draga oändligt många minnen honom till mötes just vid juletid. Barndomstidens många ljusa händelser, episoder och intryck leva liksom upp igen. Det är med ett ord barnens egen högtid.

Stora voro också de tillrustningar, som ägde rum innan helgen inbröt, i synnerhet på landsbyggden. Där voro mor och pigorna uppe i tidiga morgonstunden veckorna närmast före jul .

Spinnrockarna som varit i flitig användning under hosten hade satts åsido, och togs först i bruk långt efter jul. Istället hade stora baktråg burits in i stugan och vid den hade husets kvinnor sysselsättning från morgon till kväll. Ugnen hettades flera gånger om dagen, ty det var många sorters bröd som skulle bakas. Det rädde en brädska utan motstycke och kvinnorna regerade enväldigt i gården.

Vidare hade man att brygga ölet. Därvid var det en gammal sed att man själv skulle mälta maltet. Då maltet så var "lagom" skulle äldsta gårdspigan sköta bryggden under husmoderns

överseende, vilken dessa dagar hade att vara allestädes närvarande. En ära var dei i att hava ett gott öl och en heder för matmodern.

Ävenledes slakten var en omständig procedur, som man måste räkna med, emedan även denna tog en rundlig tid i anspåk. I regel fanns det någon person, som gick från gård till gård för att utföra denna slakt. Även detta arbete börjades tidigt på morgnarna långt innan dagen inbrutit.

Då julafton inbröt skulle alla större och mera betydande arbeten vara avslutade. Helgen hade nu till hälften inträtt och det ansågs som synd att då utföra något vardagsarbete. Mor översåg stugan för att se efter så att denna var i god ordning och att ingenting fattades. Golv och väggar skulle nämligen vara skurade. Tapeter fanns ej utan väggarna voro släthyvlade. På dessa hängdes sedan bonader, antingen vävda sådana eller målade å papp, merendels föreställande rosor eller rankor eller mängden gång bibliska bilder. Under aftonens lopp innan man samlades i stugan för att äta "skymningsgröt" hade far att tillse att kreaturen blevo bättre fodrade än vanligt. Vid måltiden som sedan tog sin början presiderade far och mor vid bordsändan, och vid de båda sidorna hade sedan drängar och pigor att taga plats. Mitt på bordet stod den stroa ölstänkan och sedan var det diverse smörgäsmat, en stor ost om ett halvt pund den s.k. julosten hem-

smaklig. Vidare saknades ej lutfisken och risgröten. Vid den senare skulle man rimma och gjorde man några anspelningar på de närvarande var det så mycket bättre. Ett glamt skämt satte då som nu "kryddan" på maten vilket dock icke hindrade att det hela hade en högtidlig, så att man efter måltiden läste en betraktelse och sjöng en psalm. Ungdomen längtade efter måltidens slut, ty först efteråt vidtogo jullekarna. Dansa brukade man ej den aftonen, men man gissade nötter och gåtor lekte blindbock o.s.v.

Sedan alla lekar på julafton avstannat och man så småningom gått till vila blev det för en kort stund tyst i gården. Men tidigt på morgonen blev det åter liv och rörelse på gården. Det gällde nämligen att komma tidigt upp för att hinna till julottan. Förtäringen före avfärden till kyrkan bestod av bara ölost. Antingen man for med skjuts, med eller gick gällde det att ha belysningsmedel med sig. Detta för att göra det så högtidligt som möjligt. Och säkerligen var det en högtidlig anblick att få se alla dessa kyrkobesökare från olika håll och kanter anlända, alla med samma mål-templet, som strålade i rikligaste belysning. En sed som ännu forekommer i våra dagar var att uti de hus och gårdar som voro

belägna utmed kyrkovägen, brannljus i alla fönster.

Då akten var slut gällde det att komma först hem. En gammal åsikt var nämligen att den som först kom hem också skulle vara den som först fick inbärgat skörden under det kommande året .

På Juldagen gjordes inga besök. Det ansågs för en skam och det bådade otur. Denna dagen var ägnad åt stilla betraktelser i bibel och andaktsböcker.

Annandagen var däremot motsattsen. Då blev det nytt liv i gårdarna. Redan tidigt på morgonen brukade byns många bond söner och drängar anlända till gården. De läto då höra sig genom avsjungandet av den bekanta Staffansvisan" Allt gårdens folk måste ut och göra denna sång och efteråt bjöds det på traktering. Ungdomen samlades merendels i byns olika gårdar för att roa sig med dans och lekar.

Båndbarnen såväl som tjänstefolket umgingos glatt med varandra.

Tjuonedag Knut kördes så julen ut. Då samlades byns ungdomar. alla försedda med ris och vandrade från gård till gård. Det bjöds då på vadhusets förråd hade över, och ovanpå detta stundade så vardagsarbeten. Julen var sedan blott ett glatt och angenämt minne.